

Asia: VN/32076/2023

Lausuntopyyntö kotoutumislain mukaisista asetuksista

Lausunnonantajan lausunto

Asetus 1: VNa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä ja toteuttamisesta (arviointiasetus)

Arviointiasetus

Tässä ei juuri uutta aiempien lakien alkukartoitukseen ja alkuhaastatteluun ja niiden sisältöihin, jotka ovat toimivia toimenpiteitä kotoutumisen alkuvaiheen käynnistämiseksi. Asetuksessa korostetaan aiempaa enemmän moniammatillisuutta, koska moniammatillinen palvelutarpeen arviointi on määritelty erikseen tietyille asiakasryhmille. Muutos aiempaan on myös se, ettei alkukartoituksesta enää makseta kunnille, mikä ei tuo kovin suurta muutosta valtakunnan tasolla, koska kaikilla alueilla kunnat eivät aiemmin tehneet omia alkukartoituksiaan. Monilla TE-toimistojen kotoutumispalveluilla on alkuhaastattelussa/kotosuunnitelman teossa käytössä mallipohja, johon on kirjattu kaikki asiat, joita asiakkaalta voi kysyä ja sitä käytetään asiakkaan tilanteen mukaan. Olisiko KEHalla tarpeen tehdä alkuhaastattelurunko työn tueksi? Kotoutuminen-sivulle on saatavilla alaikäisen ja perheen mallit.

Asetuksessa arvioinnin sisältöön on määritelty riittävän laaja ja joustava sisältö, mikä on hyvä, koska jokainen asiakas on erilainen. Edelleen on mahdollista järjestää asiantuntija-arviointina erillinen kielitaidon lähtötasotesti, joka on hyvin tarpeellinen, jotta asiakas voidaan ohjata hänelle sopivimpaan kotoutumiskoulutukseen. Työvoimaviranomainen ei pysty arviomaan asiakkaan suomen kielen taitoa eikä oppimisvalmiuksia riittävän tarkasti haastattelun perusteella. Alkuhaastatteluun ja kotoutumissuunnitelmaan on sisällytetty paljon asioita ja vaatimuksia. Kokemukseni on, että mitä koulutetumpi asiakas on, sitä enemmän menee aikaa haastatteluun ja tietyksi myös asioiden kirjaamiseen. Hankaluutena on, että useinkaan kotoutuja-asiakas ei niitä itse voi kirjata, kun hänellä ei ole vielä pankkitunnuksia, eikä suomen tai ruotsin kielen taitoa. Erityisesti asiakkaan osaamisen tunnistaminen yhdellä kerralla on aika mahdotonta varsinkin kovin tarkasti; poikkeuksia tietyksi on, jos asiakkaalla on hyvät dokumentit. Toki työkäytäntöjä voi muuttaa ja tehdä erikseen alkuhaastattelu ja toisella kerralla suunnitelma, mutta on resurssikysymys (varsinkin jos tarvitaan tulkki) ja jokaisen työvoimaviranomaisen pitää tämä määritellä.

Perheen kotoutumissuunnitelma on kaunis ajatus ja sosiaalipalveluissahan niitä on aina tehty. Joissain tilanteissa on parempi, että puoliso ei ole paikalla, sillä puoliso voi vaikuttaa liian paljon siihen, mitä asiakas kertoo viranomaiselle. Usein perheen puoliso tosin on suomalainen tai täällä jo

pitkään asunut, suomea hyvin taitava. Vastaava tilanne voi olla myös silloin, kun puoliset ovat muuttaneet samaan aikaan. Nämä tilanteet tulevat esiin usein vasta asiakastilanteessa ja vaatii virkailijalta kykyä tulkita tilanne ja uskallusta puuttua siihen.

Arviointiasetuksen muistiolounnoksessa todetaan, että ehdotuksella ei ole taloudellisia vaikutuksia. Varsinais-Suomen ELY-keskus toteaa, että palvelutarpeen arviointi sekä moniammatillinen palvelutarpeen arviointi edellä mainitussa laajuudessa tulkkausta käyttäen vaativat työvoimaviranomaiselta sekä muilta viranomaisilta resursseja, aikataulujen yhteensovittamista ja ammatillista osaamista, jotka pitää varmistaa ja jotka voivat lisätä kustannuksia nykyiseen.

Asetus 2: VNa monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällöstä ja toteuttamisesta (yhteiskuntaorientaatioasetus)

Hyvä, että on mainittu joustavat toteutus- ja opiskelumahdollisuudet, kun on muutoin aika mahdotonta järjestää kaikilla kielillä tai edes tulkattuna. Samoin yhteistyö yli kunta- ja työllisyysaluerajojen on tärkeä mahdollisuus orientaation toteutuksessa. Valtakunnallisten koulutusmateriaalien laatiminen ja päivittäminen täytyy sopia, jotta koulutuksen sisältö vastaa vaatimuksia. Paikallistason materiaalien osalta vastuutaho lienee kunta.

Eri kielisissä materiaaleissa olisi hyvä ottaa tietyissä tapauksissa huomioon lähtömaat ja niiden kulttuuri. Esimerkkinä tästä kunniaan liittyvät haitalliset perinteet jossakin lähtömaissa. Erityisesti joillakin kielillä nämä on tärkeä ottaa esiin ja selvittää, ne ovat Suomessa rikoksia (sukuelinten silpominen, kunniaan liittyvä väkivalta). Aivan kaikilla kielillä ei liene tarpeen niin syvällisesti em. perinteistä kertoa, koska ovat useimmissa maissa tuntemattomia tapoja (toki opettaja voi sen huomioida ryhmän mukaan).

Sisältöön olisi tärkeä lisätä informaatiota oman talouden hallinnoimisesta, jotta kotoutuja välttyisi talousongelmilta uudessa kotimaassaan. Samoin tieto oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä terveyspalveluiden käytöstä Suomessa on tarpeen. Nämä em. sisällöt tuovat säästöjä yhteiskunnalle ja vahvistavat kotoutujan oman elämän hallintaa.

Yhteiskuntaorientaatiokoulutuksissa suurin haaste eri alueilla on varmasti opiskeluryhmien kokoon saaminen, kun tavoitteena on yhtenäinen kieliryhmä.

Asetus 3: VNa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen edustajan palkkion maksamisen perusteista ja palkkion suuruudesta, korvattavista kuluista sekä menettelystä palkkion maksamisessa ja kulujen korvaamisessa (edustajanpalkkioasetus)

Ei lausuttavaa.

Asetus 4: VNa laskennallisen korvauksen perusteista ja maksatuksesta (korvausasetus)

ELY-keskus katsoo, että TE- ja kotolakien muutosten seurauksena maahanmuuttajien kotoutumisen korvausjärjestelmä muuttuu entistä vaikeaselkoisemmaksi. Laskennallisten korvausten perusteet ovat vuosikymmenien aikana hämärtyneet eikä niillä voida katsoa enää olevan suoraa yhteyttä kunnille ja hyvinvointialueille aiheutuviin kustannuksiin. Edelleen yksikkökorvauksen taso on samaan aikaan merkittävästi pienentynyt.

ELY-keskuksen kokemuksen perusteella myöskään korvausten jakautuminen kuntien ja hyvinvointialueiden välillä ei perustu aiheutuneisiin kustannuksiin ja tehtäviin. Vaikka tulkkauksekustannusten osalta hyvinvointialueen osuutta on nostettu, niin se ei edelleenkään liene oikealla tasolla.

ELY-keskus pitää myönteisenä laskennallisen korvauksen laajentamista aiemmin erillisinä haetuilla korvauksilla. Kunnat saavat korvauksen kuukausittain lähes reaaliajassa. ELY-keskus katsoo, että korvausjärjestelmää olisi edelleen kehitettävä yksinkertaisempaan suuntaan mm. lisäämällä hyvinvointialueille korvattavat sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannukset laskennallisiin korvauksiin.

Kunnille ja hyvinvointialueille maksettavien laskennallisten korvausten määrä perustuu alueella asuvien, korvausten piirissä olevien pakolaisten määrään. Tämän vuoksi korvausten määrä voi vuosittain vaihdella erityisesti kunnissa paljonkin ja kuntien saattaa olla vaikeata suunnitella ja ennakoida valtion maksamien korvausten ja valtionosuuksien suuruutta ja sitä kautta myös kotoutumisohjelman mukaisten palveluiden järjestämisen laajuutta.

ELY-keskus katsoo, että tällä hetkellä on osa kunnille maksettavista laskennallisista korvauksista ei ohjaudu kotoutumisen edistämiseen. Tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten suuren määrän takia kunnille ja hyvinvointialueille maksetaan tänä vuonna yli 100 me ja summa nousee ensi vuonna lähes kolmanneksella ja tässä ei ole huomioitu vielä 2025 alussa voimaan tulevia muutoksia. ELY-keskus ei pidä kohtuullisena, etteivät kunnat kohdenna riittävästi valtion maksamia korvauksia alkuvaiheen kotoutumisen edistämiseen.

Lisäksi riskinä on tuleva korvausajan lyhentäminen, joka näkyy kunnille maksettavissa korvauksissa vasta vuodesta 2027 alkaen. Toki jo vuoden 2026 aikana merkittävä osa ukrainalaisista poistuu laskennallisten korvausten piiristä, jolloin korvausten määrä laskee merkittävästi. Tämä saattaa vaikuttaa monen pienemmän kaupungin mahdollisuuksiin järjestää kotoutumista edistäviä palveluita ja vastaanottaa pakolaisia. Seurauksena voi olla koko palvelujärjestelmän halvaantuminen.

Asetus 5: VNa kotoutumisen edistämisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista tiedoista (tietoasetus)

Asetuksessa ei mainita, että tarkoittaa Koto-digin käyttöä, mutta muistiassa tähän viitataan. Senhän käyttö tulee pakolliseksi vasta v. 2027 alusta eli tässä on kahden vuoden siirtymäaika.

Muut huomiot

-

Myllymäki Kalle
Varsinais-Suomen ELY - Työelämä- ja yrittäjyyspalvelut –yksikkö / Enheten
för arbetsliv och entreprenörskap